

Stengårdshults kyrkogård

Kulturhistorisk inventering och förslag till bevarandeplan
Stengårdshults socken i Gislaveds kommun, Jönköpings län,
Växjö stift

Stengårdshults kyrkogård

Kulturhistorisk inventering och förslag till bevarandeplan
Stengårdshults socken i Gislaveds kommun, Jönköpings län,
Växjö stift

Jönköpings läns museums dnr: 2021-009
Länsstyrelsens dnr: utgår

Rapport och foto: Anders Franzén
Grafisk mall: Anna Stålhammar
Tryck: Digital distribution

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:
© Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833.

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2024

Innehåll

Inledning.....	5
Inventeringens uppläggning.....	5
Allmän kyrkogårdshistorik.....	6
Tre vanliga gravvårdstyper.....	8
Lagstiftning.....	9
Kulturmiljölag (1988:950).....	9
1 kap. Inledande bestämmelser.....	9
4 kap. Kyrkliga kulturminnen.....	9
Begravningslag (1990:1144).....	10
7 kap. Gravrätt.....	10
Gravrättens upphörande.....	10
Allmänna skötselråd.....	11
Stengårdshults kyrka och kyrkomiljö.....	12
Kyrkogårdens historia.....	12
Beskrivning av kyrkogården idag.....	15
Allmän karaktär.....	15
Omgärdning.....	15
Ingångar.....	15
Vegetation.....	16
Gångsystem.....	16
Gravvårdstyper.....	16
Beskrivning av kvarter.....	17
Kvarter 1 och 2 norr om kyrkan.....	17
Allmän karaktär.....	17
Gravvårdstyper.....	17
Kulturhistorisk bedömning och karaktär.....	17
Kvarter 3 och 4 söder om kyrkan.....	18
Allmän karaktär.....	18
Gravvårdstyper.....	18
Kulturhistorisk bedömning och karaktär.....	18
Händelsehistorik.....	20
Kulturhistorisk bedömning av kyrkogården i dess helhet.....	20
Att tänka på i förvaltningen av kyrkogården.....	21
Administrativa uppgifter.....	22
Referenser.....	22
Arkiv.....	22
Tryckta källor och litteratur.....	22
Kriterier vid kulturhistorisk bedömning.....	23
Klass 1.....	23
Klass 2.....	23
Urval Kulturhistorisk värdefulla gravar.....	26

Utdrag ur digitala fastighetskartan.

Inledning

På uppdrag av Gislaveds pastorat har Jönköpings läns museum tagit fram föreliggande inventering och förslag till bevarandeplan för Stengårdshults kyrkogård. Fältarbetet har genomförts under hösten 2021. Resultatet har därefter diskuterats med uppdragsgivaren och sammanställts under sommaren 2024.

Kyrkogårdar och begravningsplatser utgör en viktig del av landets kulturarv och deras kulturvärden regleras av kulturmiljölagen. Kulturhistoriskt värdefulla gravar kan också skyddas av begravningslagen. I första hand är det Svenska kyrkan som har ansvar för att förvalta detta kulturarv. Därför är det angeläget att kyrkogårdarnas kulturhistoriska värden kartläggs och preciseras. En viktig del av värdena ligger i äldre gravar och deras utsmyckning.

En bevarandeplan är ett kunskapsunderlag som är tänkt att vara till hjälp och vägledning vid vård, underhåll och förändringar på kyrkogårdarna. Planen kan även fungera som beslutsunderlag för länsstyrelse och stift vid handläggning av olika ärenden.

Inventeringens uppläggning

Rapporten omfattar en översiktlig historik över kyrkogården, en beskrivning med fotografier av de olika kvarteren och deras kulturhistoriska värden samt avslutningsvis en katalog över särskilt värdefulla gravar.

Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering på kyrkogården samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gått igenom har varit aktuella kyrkoarkiv på Landsarkivet i Vadstena, Länsstyrelsen i Jönköpings läns arkiv, Antikvarisk-topografiska arkivet i Stockholm (kopior hos länsstyrelsen) samt Jönköpings läns museums arkiv. Utöver arkiv har uppgifter hämtats från aktuell litteratur, exempelvis hembygdslitteratur. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens historia.

För kyrkogården har en sammanfattande kulturhistorisk bedömning gjorts där de kulturhistoriska värdena lyfts fram. Den kulturhistoriska bedömningen av kyrkogården i allmänhet har gjorts i samarbete med Länsstyrelsen i Jönköpings län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv, utan kan vara föremål för omvärderingar. Vid bedömningen har hänsyn tagits till varje enskild kyrkogårds historia och egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och övriga landet. Den övergripande kulturhistoriska bedömningen nämner i de flesta fall inte enskilda gravstenar, utan beskriver värden och karaktärsdrag i stort.

Inför planerade förändringar eller större underhållsåtgärder krävs i regel tillstånd från länsstyrelsen.

Rapporten avslutas med själva inventeringen av kulturhistoriskt värdefulla gravplatser, vilken är avsedd att fungera som en bevaran-

deplan. De kriterier som använts för att bedöma gravarnas kulturhistoriska värden diskuteras vidare i katalogdelens inledning där de två klassningsnivåerna presenteras: *Klass I. Mycket värdefulla* och *Klass II. Värdefulla*. Gravarna och deras utsmyckning redovisas i tabellform med text och fotografier samt på en gravkarta.

Fältarbete och rapport har utförts av antikvarie Anders Franzén vid Jönköpings läns museum under 2021–24. Vid urvalet av kulturhistoriskt värdefulla gravar har samråd förts med pastoratet.

Allmän kyrkogårdshistorik

I stort sett alla våra landsortskyrkogårdar är jämnåriga med den första kyrkan på platsen och i de flesta fall medeltida. Efter flera hundra år av obruten kontinuitet är de ännu i bruk. Från medeltidens kyrkogårdar finns dock väldigt litet bevarat. De viktigaste förändringarna som kristendomen införde gällande våra begravnings seder är att platsen för begravingarna skulle vara vigd och inhägnad. Den medeltida inhägnaden kunde bestå av en stenmur, men vanligare var att den var uppförd av timmer, bogårdsbalken, som ibland kunde vara manshög. Till den typiska bilden av en medeltida inhägnad kyrkogård hörde även stigluckan, som både hade en symbolisk och praktisk funktion som port till den vigda jorden.

Den medeltida kyrkogården saknade ett tydligt system med gångar och kvarter. Man gravsatte folk efter deras gårds- eller bytillhörighet i grupperingar med olika form, vilket var en förkristen sedvänja. Det var ovanligt att man satte en vård över graven. Gravar markerades istället endast av en jordhög. Om en vård trots allt sattes upp var den vanligen av trä, men sten eller smide förekom undantagsvis. Det var också vanligt att man använde sig av kyrkogården även på ett nyttobetonat sätt, där exempelvis hö kunde bärgas.

Den medeltida kyrkogårdens utformning levde kvar väldigt länge, och påminde mest om en äng med små gravkullar och enstaka spridda vårdar. I stort sett börjades förnyelsen under tidigt 1800-tal, men ännu vid sekelskiftet 1900 hade många landsortskyrkogårdar kvar den ålderdomliga ängskaraktären. Förnyelsevägen började i städerna genom nya bestämmelser om externa begravningsplatser. Gravsättningar på stadskyrkogårdarna förbjöds av hygieniska skäl och i stället skulle friliggande begravningsplatser förläggas utanför städerna. Denna process inleddes på 1780-talet och en tydlig kunglig förordning från 1815 angav att begravingar innanför stadskärnan måste upphöra och att begravningsplatser – utan andra kyrkobyggnader än t ex gravkapell – skulle anläggas utanför stadsområdena. År 1805 beslutades dessutom att staten genom sin myndighet Överintendentsämbetet skulle ansvara och ha överinseende över att kyrkogårdar och begravningsplatser blev prydligt och hälsosamt anlagda.

Runt om i landet anlades många begravningsplatser precis utanför stadskärnorna under de första decennierna av 1800-talet. De

En av landers få bevarade kyrkobalkar finns i Brands-torp i Habo kommun.

Den förindustriella kyrkogården var en ängsmark med endast få vårdar av beständigt material. Här har karaktären blivit bevarad på Ornunga gamla kyrkogård, Vårgårda kommun.

anlades med symmetriska gångsystem och kvartersindelningar, trädplanteringar för att förbättra luftkvaliteten och stenmurar med smidesgrindar. I de arkitektoniskt anlagda begravningsplatserna exponerades vissa gravar tydligare än andra. Att begravas utifrån vilken gård eller by man tillhörde ersattes nu av kategorierna köpegravar respektive allmänna gravar. Detta var en social indelning där de som ville och hade förmåga att köpa sin gravplats både fick en större sådan för hela sin familj och en bättre placering utmed gångar eller nära entréerna. Köpegravarna anlades ofta med grusbäddar och stenramar och senare även häckomgärdningar. Andra begravdes kostnadsfritt utmed den så kallade allmänna linjen. Där gravsattes man tätt i en kronologisk ordning allt eftersom dödsfallen inträffade. Man begravdes således oberoende om ens man eller hustru eller övrig familj låg på annan plats. Gravvårdarna var oftast små, oansenliga och inte särskilt varaktiga. Indelningen av kyrkogården mellan köpegravs område å ena sidan och allmänt område å den andra speglade ett socialt uppdelat samhälle.

Trädkransen utefter kyrkogårdens yttre begränsningar introducerades först på städernas begravningsplatser, men nådde under 1800-talets slut även allt fler landsortskyrkogårdar. Då introduceras också de typiska sorgeträden med ett hängande växtsätt. I början av 1900-talet planlades även kyrkogårdarna på landsorten i kvarter med symmetriskt lagda gångar, grusbäddar på gravarna och välklippta häckar eller stenramar runt om.

På 1920-talet började en ny typ av begravningsplats att anläggas: skogskyrkogården. Dessa präglas av friväxande och naturligt förekommande träd, såsom gran, tall och björk. I begränsad omfattning används planterade och kultiverade träd. En av de tidigaste i landet var skogskyrkogården i Skillingaryd från 1922.

Vid 1900-talets mitt var kyrkogårdarna särskilt utvecklade, men nu inleddes en period av förenkling och rationalitet. Företeelsen med allmänna linjen levde kvar till mitten av 1900-talet, men upphörde officiellt 1964. Samtidigt började man av rationella skäl ta bort stenramar, häckomgärdningar och grusbäddar för att ersätta det med mer lättskötta gräsmattor. Den sociala utjämningen av ståndssamhället avspeglades på kyrkogårdarna genom allt mer enhetliga gravvårdar utan titlar och oftast i ett liggande format.

Från och med 1980-talet blev gravvårdarna återigen mer individualiserade. Idag ser vi en mångfald olika former på gravstenar från liggande naturstenar till mer fantasifullt utformade vårdar. Den ökade individualiseringen under 1900-talets slut speglas också genom de många olika begravningsformer som idag erbjuds. Förutom kistbegravning och urngravar med personliga vårdar, erbjuds också exempelvis minneslundar för aska som grävs ner anonymt utan plats för namn, men med gemensam plats för blommor. Ett annat alternativ är askgravlundar, där den plats var och en begravts på markeras.

Åsenhöga ödekyrkogård (Gnosjö kommun). På denna kyrkogård är mycket av den ålderdomliga, ängsligande karaktär, som varit vanlig i äldre tid bevarad.

Det var i regel mer attraktivt att begravas på den södra delen av kyrkogården än den norra, som upplevdes vara olycksbringande. Ofta är kyrkan därför placerad med dragning mot norr för att skapa större ytor på den södra sidan. Detta flygfoto från 1940-talets slut visar att den södra delen av kyrkogården i Hylletofta var mer ianspråktagen än den norra, till höger. Foto JLM.

Bråneryds begravningsplats, invigd 1958, nära Huskvarna representerar det välordnade, där jämlikheten betonas på bekostnad av individualismen.

På de mer påkostade köpegravarna var både gravvård och inhägnad omsorgsfullt utformade. Här ett exempel från Norra Solberga kyrkogård i Nässjö kommun.

Tre vanliga gravvårdstyper

Det finns en stor variation vad gäller gravvårdarnas utformning. Före industrialismen och det sena 1800-talet användes ofta så kallade gravbrädor för att markera en grav. Vårdar av mer beständiga material som sten och metall var ovanliga och ofta förbehållna samhällets övre skikt. Prästen eller en adelsman inom socken kunde begravas i kyrkan eller nära koret och där erhålla en påkostad gravvård.

Under industrialismen utvecklas en riklig flora av olika gravmarkeringar med olika form och av olika material, främst sten. Här presenteras tre typer som är särskilt vanliga.

Från det sena 1800-talet fram till 1920-talet var det vanligt att köpegravar förseddes med påkostade vårdar med stående format. Det kunde vara högresta bautastenar, obelisker och liknande. Dessa vårdar restes ofta över samhällets övre skikt och inte sällan är de försedda med både titel, namn, årtal, hemvist och ett bibelcitat. Vårdar av denna typ är ofta påtagligt karaktärskapande och betydelsefulla i kyrkogårdsmiljön. De kan också ha ett konstnärligt värde.

I kontrast till de mer påkostade gravvårdarna finns de mindre stenarna, som restes inom den allmänna linjen. Dessa har ofta en rektangulär form utan utvecklad utsmyckning. Texten är ofta lakonisk – förnamn, ofta men inte alltid efternamn, hemvist och årtal. Dessa enkla vårdar är i sig inte iögonfallande, men berättar ändå om en viktig del av det äldre gravskicket och samhällets hierarkiska organisation.

Till höger: På kyrkogården i Ingatorp (Eksjö kommun) kan man uppleva den allmänna linjens gravområde med små anspråkslösa vårdar tämligen intakt.

Nedan: Ett exempel på en gravvård från 1960-talet på begravningsplatsen i Aneby.

Tiden efter andra världskriget medförde en långtgående förenkling av gravvårdarna, som samtidigt skapade en likriktning. Stenarna tillverkades maskinellt och det fanns ofta en standardiserad uppsättning symboler som kunde tillföras och kombineras. Kyrkogårdsmiljöer som domineras av dessa stenar kan naturligtvis också ha ett kulturhistoriskt värde, men då är det i regel inte de enskilda vårdarna som är intressanta utan snarare helheten.

Lagstiftning

Kulturvärden på kyrkogårdar skyddas såväl i kulturmiljölagen som begravningslagen. Här nedan följer utdrag som har bäring på förvaltningen av kyrkogårdarnas kulturvärden.

Kulturmiljölagen (1988:950)

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön.

Ansvaret för kulturmiljön delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter ska visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Den som planerar eller utför ett arbete ska se till att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas.

Bestämmelserna i denna lag syftar till att tillförsäkra nuvarande och kommande generationer tillgång till en mångfald av kulturmiljöer. Lag (2013:548).

4 kap. Kyrkliga kulturminnen

1 § Kulturhistoriska värden i kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser är skyddade enligt bestämmelserna i detta kapitel.

Begravningsplatser

11 § I vården av en begravningsplats skall dess betydelse som en del av vår kulturmiljö beaktas. Begravningsplatserna skall vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas eller förvanskas.

12 § Begravningsplatser enligt detta kapitel är sådana områden eller utrymmen som avses i 1 kap. 1 § begravningslagen (1990:1144). Bestämmelserna om begravningsplatser omfattar också sådana byggnader på begravningsplatsen som inte är kyrkobyggnader samt fasta anordningar såsom murar och portaler. Lag (1990:1146).

13 § I fråga om en begravningsplats som anlagts före utgången av år 1939 krävs tillstånd av länsstyrelsen

1. för att utvidga eller på något annat sätt väsentligt ändra begravningsplatsen,
 2. för att där uppföra någon ny byggnad eller fast anordning eller riva eller väsentligt ändra befintlig byggnad eller fast anordning.
- Länsstyrelsen får ställa de villkor för tillståndet som är skäligen hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren får avse hur ändringen skall utföras samt den dokumentation som behövs. Lag (1999:304).

Väsentliga förändringar kan innebära till exempel ändring av omgärdning, trädplanteringar, större omplaneringar av gravkvarter,

En del gravvårdar som inte är i bruk och förvaras i kyrkan kan ha ett kulturhistoriskt värde. I så fall kan det vara aktuellt att föra in dem i kyrkans inventarieförteckning. Gravbrädor från Askeryds kyrkogård.

ändringar i gångsystem och dess beläggning och nya belysningsinstallationer.

Begravningslag (1990:1144)

7 kap. Gravrätt

Gravanordningar m.m.

25 § Gravplatsen får förses med gravanordning, om det inte strider mot vad som är avsett att gälla för den del av begravningsplatsen där gravplatsen är belägen.

26 § Gravrättsinnehavaren bestämmer gravanordningens utseende och beskaffenhet. Detsamma gäller gravplatsens utsmyckning och ordnande i övrigt. Upplåtaren får dock besluta de begränsningar i gravrättsinnehavarens bestämmanderätt som är nödvändiga för att tillgodose en god gravkultur.

Gravrättens upphörande

37 § Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av något annat skäl bör bevaras för framtiden, ska upplåtaren om möjligt lämna kvar den på gravplatsen. Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, ska den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats. Ytterligare föreskrifter om hänsynen till kulturmiljöarbetets intressen finns i kulturmiljölagen (1988:950). Lag (2013:552).

Ibland uppstår frågan om ansvar och skydd för en enskild gravvård. Så länge gravrätten inte gått ut ägs gravvården m.m. av gravrättsinnehavaren. När gravrätten gått ut övertas ansvaret av upplåtaren, vilket oftast är pastoratet. Om gravvården således står kvar på den tillhörande graven ger begravningslagen ett skydd. Om gravvården däremot flyttas till en annan plats på kyrkogården eller förvaras i kyrkobyggnaden kan det vara aktuellt att föra in den i kyrkans inventarieförteckning.

Allmänna skötselråd

Grunden för skötseln av kulturhistoriskt värdefulla gravvårdar är att de inte skadas, utan ges en så lång livslängd som möjligt. De förebyggande åtgärderna är väsentliga och kan motverka uppkomsten av skador genom till exempel mekanisk åverkan, biologisk påväxt och väder.

Vid rengöring och reparation av vårdar av mjukare bergarter (kalk- och sandsten) och järn som är över 100 år gamla bör konservator för sten respektive metall kontaktas för rådgivning eller åtgärd.

En orsak till skador är mekanisk åverkan genom trädgårdsfordon och andra redskap. Varsamhet vid gräsklippning minimerar risken för sprickor och bortfall av material.

En annan orsak är nederbörd och biologisk påväxt av lavar, alger och mossor. Dessa gynnas av att en sten står skuggigt och fuktigt. Liggande hällar och stående vårdar av mjuk bergart som kalk- och sandsten är särskilt känsliga för vådrets makter. På vintern tränger fukt in i sprickor och vidgar dessa och spränger till slut bort stenmaterial. Detta kan på sikt helt radera ut en inskription eller relief. Därför är det viktigt att hålla till exempel hällar rena från löv och grenar. Känsliga vårdar och hällar av hög ålder kan med fördel ges en skyddsklädsel eller täckning permanent eller under vinterhalvåret för att motverka frostsprängning.

Vårdar och gravstaket av järn är en kategori för sig, som kräver kontinuerligt underhåll. Vid ommålning befrias metallen från rostbeläggning med stålborste. Därefter grundas järnet med mörja och slutstrykes med linoljefärg. Lagningar bör anförtros åt hantverkare eller konservator med erfarenhet av järnslagningar.

Rostande förankringsjärn och dubbar är en annan vanlig orsak till skador. När järnet rostar och utvidgar sig så sprängs stenen. Ett viktigt arbete är därför utbyte av beslag och dubbar av järn mot rostfritt stål.

Rengöring av vårdar kan ha olika syften. Ofta sker det i första hand av estetiska skäl. Som regel bör den på kulturhistoriskt värdefulla vårdar vara motiverad av hänsyn till att påväxt riskerar stenens fortbestånd (kalk- och sandsten) eller för att förbättra förståelsen av objektet och kunna tolka och uppleva inskriptioner eller utsmyckningar. Enklare rengöring kan göras med ljummet vatten med liten tillsats av såpa eller diskmedel och med mjuka borstar som inte repar. Lämplig tid för detta är tidig vår och sen höst då exempelvis lavar är mer aktiva och mjuka då. Vårdar av hårdare bergarter som granit kan rengöras med högtryckstvätt, men endast där inte förgyllning och dekorationer kan skadas. Vårdar med mycket högt kulturhistoriskt värde och påtaglig skadebild (pågående bortfall av stenmaterial eller sprickor) bör rengöras av konservator.

Marschaller och stearinljus kan avsätta sot eller stänk på gravvårdarna. Detta kan förebyggas genom att exempelvis använda lämpliga hållare.

Biologisk påväxt, troligen rödalger, på en gravvård på Villstads kyrkogård i Gislaveds kommun.

Kalksten har en förmåga att spjälka sig och spricka. Denna sten på Forserums kyrkogård i Nässjö kommun kräver insatser av en stenkonservator.

Teckning som visar den tidigare kyrkan och klockstapel av Erik Ihrfors från 1800-talets andra hälft. ATA.

Stengårdshults kyrka och kyrkomiljö

Stengårdshults kyrkomiljö har en lång historia, men dess äldre historia har inte kunnat klarläggas. Kyrkplatsen har medeltida bakgrund och församlingen har alltid tillhört Mo härad. Fram till 1961 var Stengårdshult moderförsamling i pastoratet, men då övertogs denna roll av Norra Hestra. Med vissa undantag, tillhörde församlingen Skara stift fram till 2018. Denna förändring skedde i samband med att Norra Hestra församling/pastorat införlivades i Gislaveds pastorat och Växjö stift.

Sedan länge har kyrkorna i Stengårdshult och andra socknar utefter Nissastigen varit uppförda av trä. Detta beror på områdets relativa fattigdom och goda tillgång till gott virke. När förbud mot att uppföra kyrkor av trä infördes under slutet av 1700-talet gavs vanligen dispens till kyrkobyggnader av trä kring Nissastigen.

Kyrkobyggnaden som föregick den befintliga uppfördes på 1760-talet. I anläggningen ingick en fristående klockstapel, men denna ersattes av ett nytt torn i samband med en renovering 1894–95. Några år senare utvidgades kyrkogården och den erhöll nya murar.

I november 1907 antände ett bristfälligt skorstensrör kyrkan och den brann ner till grunden. En ny kyrkobyggnad uppfördes 1910–12 efter ritningar av arkitekten Torben Grut, Stockholm. Byggmästare var Johan Kraft från Jönköping. Invid uppfördes samtidigt en klockstapel. Det är inte osannolikt att även kyrkogården var föremål för en översyn i samband med nybyggandet, men i vilka avseenden är inte klarlagt.

Kyrkogårdens historia

Kyrkogårdens äldre historia är knappast känd, men dess belägenhet är medeltida även om det finns en tradition om att kyrkoplatsen legat ett stenkast härifrån. Kyrkogården tycks alltid varit försedd med en fristående klockstapel, med undantag för åren 1894–1907 då kyrkobyggnaden hade ett västtorn.

Kyrkoarkivet berättar att kyrkogården fick en ny mur 1705 och att denna kompletterades 1770 med en stiglucka, som revs först år 1876. År 1781 slutfördes reparationer av muren. År 1848 byggdes kyrkogårdsmuren på så att den blev omkring 1,5 meter hög på utsidan. Man kan misstänka att själva kyrkogården då hade en ängskaraktär, som kyrkogårdar ofta hade i äldre tid. En upprensningssats gjordes 1863 då man tog bort lösa stenar, ljung och småbuskar.

Kyrkogårdens utbredning i äldre tid är oklar eftersom äldre kartmaterial saknas. År 1895 utvidgades kyrkogården mot norr och denna del invigdes 1898. Det är oklart hur omfattande utvidgningen var. De befintliga kyrkogårdsmurarna uppfördes omkring 1900.

Den gamla häradsvägen i öst-västlig riktning gick tidigare söder

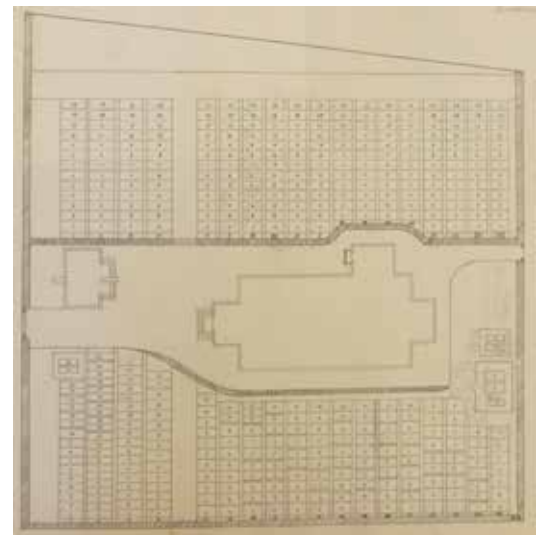
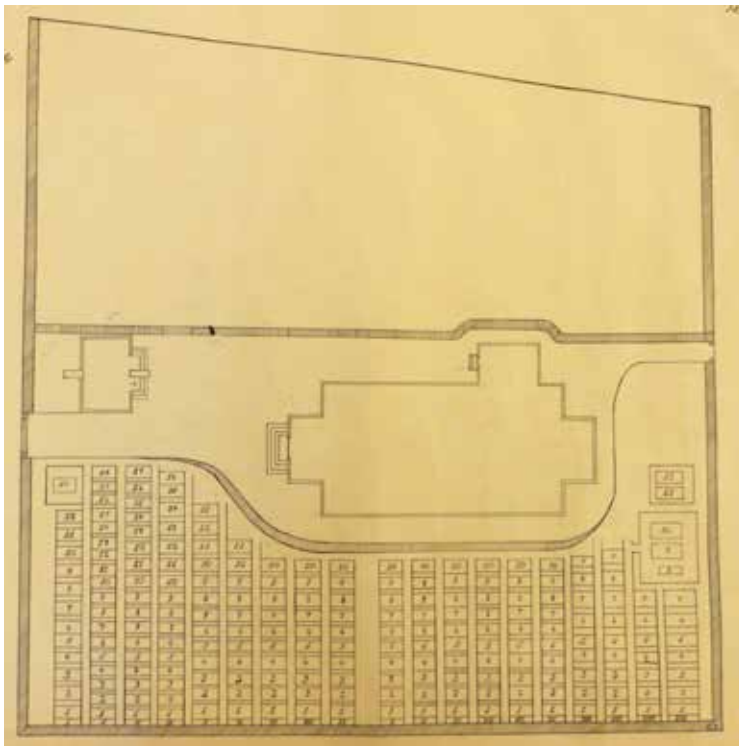
Kyrkomiljön i Stengårdshult innan den förödande branden. Här syns den gamla kyrkogårdsmuren som var lagd som en traditionell stengårdsgård. ATA.

Kyrkogårdsmiljön sedd från söder. Här framgår vägsystemet söder om kyrkan som utgjorde huvudvägen innan den flyttades till en sträckning norr om kyrkan. ATA.

om kyrkan. Där låg också sockenstugan fram till rivningen i början av 1900-talet. En ny uppfördes 1904–05 nordväst om kyrkan.

Folkskolläraren Erik Hultsjö upprättade en karta över kyrkogården 1929. Hultsjö var bördig från Kulshestra Östergård, men vid denna tid verksam som folkskollärare i Enskede. Det är inte fastställt om kartan dokumenterar de befintliga förhållandena eller om den anger hur kyrkogården skall förändras. Kartan visar i vilket fall som helst endast gravplatser på kyrkogårdens södra halva. Den norra halvan saknar såväl gravplatser som andra anordningar. Gravplatserna är ordnade i 19 rader och allt är mycket enhetligt. Året därpå skapades en ny karta över kyrkogården. Upphovsman-

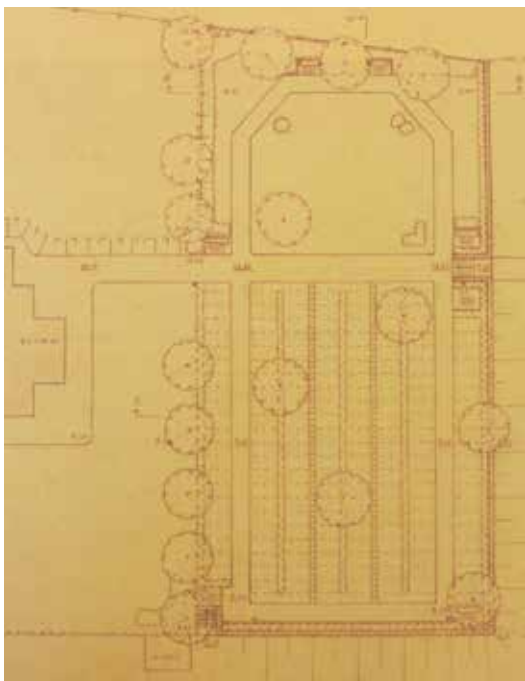

Till vänster: Karta över kyrkogården upprättad 1929 av en folkskollärare bördig från socknen. Här framgår att begravningar endast skett på den södra sidan vid denna tid. VLA.

Ovan: Plan över kyrkogården 1930 som visar hur gravarna skulle läggas ut på den norra sidan av kyrkogården. VLA.

Kyrkomiljön 1946. Bilden visar att flertalet gravar på båda sidor om kyrkan var grusgravar. Grusgången som leder söderut från kyrkans huvudingång i väster är i dag ersatt av gräs. Man kan också ana att trädkansen kring kyrkogården inte är enhetlig och har vissa luckor. ATA.

Olika förslag lades fram för en utvidgning österut, men inget kom till utförande. Ovanstående förslag är från 1965. VLA.

nen var kantor Bertrand Melin. Denna karta visar nästan samma upplägg för den södra delen, men norr om kyrkan visar kartan 18 nyutlagda rader med gravplatser samt en ny gång mot norr. Denna gravkarta godkändes av kyrkostämman i oktober 1930.

På 1960-talet blev det åter aktuellt att förändra kyrkogården och det tycks ha funnits tankar på att utvidga den mot öster. Helge Skoog i Skara upprättade 1966 en ritning över kyrkogården med det då aktuella läget. Gravarna låg över hela kyrkogården, utom i det kvarter som i dag har nummer 1, dvs i nordväst. Detta kvarter var således inte ianspråktaget. Jönköpings läns hushållningssällskap och dess trädgårdskonsulent hade redan 1962 gjort uppmätningar av nivåer ner till det underliggande urberget på ett område strax öster om kyrkogården. År 1965 fortsatte arbetena där hushållningssällskapet ritade en utvidgning. Alternativ diskuterades också, men utvidgningsplanerna fullföljdes aldrig.

År 2004 togs initiativ till att börja använda kvarter 1 för begravingar och detta har skett successivt i viss omfattning. I sen tid, omkring 2017, har också anlagts en askgravplats öster om kyrkan.

Beskrivning av kyrkogården idag

Allmän karaktär

Kyrkogården är belägen i en sluttning ner mot Stengårdshultssjön och området närmast kyrkan och klockstapeln utgör en terrasseringsring, som är grusad i sin helhet. För övrigt är kyrkogården svagt sluttande kyrkogården bevuxen av en nästan helt sammanhängande gräsyta. Grusgravar saknas helt. Själva kyrkogårdens form är nästan kvadratisk. Strax norröver ligger en parkering och den öst-västliga vägen. Österut ligger det gamla församlingshemmet och kyrkskolan från 1876. För övrigt omges kyrkogården av gles småhusbebyggelse.

Den norra entrén till kyrkogården.

Omgärdning

Kyrkogårdens område avgränsas mot öster, söder och delvis även mot väster av en kallmurad stenmur. Denna mur utgörs av stora kilade stenblock lagda som skalmur, ofta i tre lager. På murarnas krön mot öster, väster och norr står ett brunmålat spjälstaket med spetsade toppar. Spjälstaketet hålls på plats av kraftiga, stående och grovt huggna stenstolpar. Ett fotografi från omkring 1900 med den tidigare kyrkan i bakgrunden visar att murarna uppfördes vid denna tid. Ovanpå muren som vetter mot söder växer en tät häck av klippta tujor.

Ingångar

Det finns tre ingångar till kyrkogården – en mot öster, en mot väster och en mot norr. Dessa ingångar omges av kraftiga, något konande huggna grindstolpar av urbergsbergart med smidda gångjärn. Vid besiktningstillfället saknades grindar.

Kyrkogårdsmuren sedd från insidan med stenstöden och spjälstaketet.

Grusgången mellan kyrkogårdens västra ingång och kyrkans huvudingång.

Ovan: Den sentida askgravplatsen.
Till höger: Ett exempel från den sydöstra delen av kyrkogården med både äldre högresta gravvårdar och mer sentida som har liggande format.

Vegetation

På kyrkogården växer en stor, nästan sammanhängande gräsmatta i vilken gravvårdarna står uppställda i rader. En del träd står i utkanten av begravningsområdet. På ömse sidor om den västra ingången står körsbärsträd. Utefter den norra sidan finns några lindar och ekar. Strax utanför den östra sidan står en rad med unga ekar. I askgravplatsens gestaltning ingår en begränsad, låg växtlighet, se nedan. För övrigt är det ytterst sparsamt med växter såsom häckar, rabatter eller buskar.

Gångsystem

Som nämnts ovan står kyrkan och klockstapeln på en avjämnad terrassering som är uppgrusad. Denna grusning sträcker sig ut mot ingångarna i öster och väster. Invid den norra ingången saknas grusning helt. I dag upplevs den norra ingången som en tydlig huvudentré, men när häradsvägen löpte söder om kyrkan fanns inte denna. I dag är en parkering ordnad vid den västra entrén av bland annat tillgänglighetsskäl. Detta har medfört att denna ingång åter igen har börjat nyttjas flitigare.

I kyrkogårdens nordvästra hörn är en meditationsplats ordnad. Denna har en grusyta avgränsad med betongplattor.

Gravårdstyper

Gravvårdsbeståndet utgörs av vårdar av urbergsbergart, knappast med några undantag. Flertalet gravstenar har ett liggande format men en del äldre vårdar är högresta. Generellt är gravstenarna på den norra sidan mer enhetliga och sentida jämfört med den södra sidan som har en äldre och mer blandad karaktär. Kyrkogården saknar helt grusade gravar.

I respektive kvarter är alla gravstenar vända mot samma håll, även om riktningarna varierar mellan de olika kvarteren.

Strax öster om kyrkan finns en cirkelformad askgravplats ordnad i slänten. Den utgörs av en halvrund gränsmur med en remsa med gräs för begravingarna samt en häck av buxbom ytterst. Framför muren finns en cirkelrund, grusad plats med en soffa och halvrunda rabatter.

Beskrivning av kvarter

Kvarter 1 och 2 norr om kyrkan

Allmän karaktär

Norr om kyrkan ligger kvarter 1 och 2 vilka har tillkommit ca 1930. Kvarter 1 omfattar endast en handfull sentida gravar som står i gräsmattan vid kyrkogårdens nordvästra hörn. Gravarna i kvarter 2 ligger samlade och motsvarar ungefär kyrkobyggnadens längd. Eftersom kvarteret etablerades omkring 1930 är gravvårdsbeståndet enhetligt. Gravarna står i nord-sydligt riktade rader med texten vänt mot väster.

De äldsta gravarna ligger i rader närmast sakristian. En hel del gravvårdar är sentida och har troligen ersatt äldre. Alla gravar omges av den sammanhängande gräsmattan och växtlighet saknas förutom en rad av uppvuxna träd utefter murarna.

Ovan: Det nordvästra hörnet av kyrkogården var planerat för gravar redan omkring 1930, men togs i anspråk först under tidigt 2000-tal.

Till vänster: Den norra delen av kyrkogården med gravstenar från 1930-talet och framåt.

Gravvårdstyper

I princip är alla gravvårdar norr om kyrkan tillverkade av urbergsbergart, sannolikt granit och ofta svart. De har i regel liggande format och texten är oftast ingraverad i stenen. Någon enstaka vård är i form av en liggande gravhäll. Förekomsten av titlar är sparsam, men hemvist anges ofta.

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Kvarter 1 och 2 har ett kulturhistoriskt värde som främst är kopplat till strukturen, som ansluter till den mer allmänna kyrkogårdsgestaltningen i mitten av 1900-talet. Vissa gravvårdar från den tidigaste generationen när kvarter 2 var nyetablerat har ett något större värde.

Ovan: En av kyrkogårdens äldsta stenar med året 1684 inhugget. Stenen är musealt uppställd invid det västra staketet.

Till höger: Gravstyperna söder om kyrkan är heterogena både vad gäller ålder och form.

Ovan: Gjutjärnskors över tre barn från början av 1890-talet.

Kvarter 3 och 4 söder om kyrkan

Allmän karaktär

Gravområdet söder om kyrkan och klockstapeln har lång hävd. Här finns ett historiskt djup med enstaka gravvårdar från tiden före 1900, men dessa tycks i regel vara flyttade till museala uppställningar.

Det stora flertalet gravvårdar är av urbergsbergart, sannolikt granit, men utformningen är varierad. Alla gravar står i den sammanhängande gräsmattan och grusgravar förekommer inte längre. Texten på gravarna är inom varje kvarter riktade mot samma håll, dvs in mot kyrkogårdens centrum. Många gravar tycks vara anlagda i en tidsföljd och många av de bevarade i de sydöstra delarna av kyrkogården härrör från slutet av 1910-talet och 1920-talet.

Gravvårdstyper

Gravvårdar söder om kyrkan är med få undantag tillverkade av urbergsbergart, sannolikt granit. Det förekommer både vårdar med högrest form och med mer liggande format. Detta är i hög grad beroende på från vilken tid de härrör. Några enstaka vårdar är små liggande stenar. Förekomsten av titlar är stor på de äldre, men efterkrigstidens stenar saknar oftast titlar. Hemvist anges däremot ofta. I många fall kan man ana att gravarna har ianspråktagits i en tidsföljd, men det är troligen inte frågan om allmänna linjen.

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Kvarter 3 och 4 har ett kulturhistoriskt värde som både är kopplat till strukturen, som härrör från tidigt 1900-tal och till en rad gravar, vanligen de från 1900-talets första decennier. Vårdar som tillhör det tidiga skedet kan både vara storslagna, iögonfallande och karaktärsskapande och å andra sidan anspråkslösa och enkla. Det

Gravstenar söder om kyrkan. Den breda i förgrunden illustrerar gravar som gestaltats för att ha en stenram, men där stenramen senare tagits bort på tre sidor.

är angeläget att man bevarar ett brett spektrum, så att man kan uppleva gravvårdstraditionerna hos alla samhällsskikt. De musealt uppställda vårdarna längst i öster och väster har i regel stora värden trots att de flyttats ur sitt sammanhang. Om luckor uppstår i de ordinarie gravraderna kan några av de bortflyttade placeras i dessa.

Efterkrigstidens vårdar har inte samma individuella värde från kulturhistorisk synpunkt. De liknar det gravvårdsbestånd som finns på många kyrkogårdar i landet och är i regel beställda från kataloger. Detta kan märkas genom att det finns identiska gravvårdar på olika ställen och en del känns igen från andra kyrkogårdar i församlingen. Det sammanhållna intrycket av en kyrkogård, som har ett tätt gravstensbestånd är däremot av stor betydelse.

Det finns endast ett fåtal riktigt enkla och anspråklösa gravvårdar på kyrkogården. Det är svårt att bedöma om de alltid varit få eller om en stor andel av den tagits bort genom åren. I slutet av 1910-talet drabbades landet av spanska sjukan och denna gravsten illustrerar detta genom att den gravlagde avled av denna sjukdom.

Händelsehistorik

1705

En ny kyrkogårdsmur uppförs.

1770

En stiglucka uppförs vid ingången till kyrkogården.

1848

Kyrkogårdsmuren högs till ca 1,5 meter.

1898

Utvidgningen av kyrkogården mot norr invigs. Ungefär samtidigt läggs kyrkogårdsmurarna om.

1930

En ny gravkarta med gravplatser även norr om kyrkobyggnaden upprättas och godkänns. (VLA)

1967

En ny gravkarta upprättas av Helge Skoog, Skara. (VLA)

1960-talet

En utvidgning mot öster planeras men fullföljs aldrig. (VLA)

2004

Utökning av antalet gravplatser på kyrkogårdens nordvästra del samt ny trädvårdsplan. (JLM)

2017

Tillstånd till ny askgravplats (LST)

Kulturhistorisk bedömning av kyrkogården i dess helhet

Stengårdshults kyrkomiljö präglas i allt väsentligt av åren kring sekelskiftet 1900. Kyrkan och klockstapeln stod klara 1912 och kyrkogårdens form och avgränsning hade ordnats ett tiotal år tidigare. För övrigt genomfördes en genomgripande förändring när alla grusgravar togs bort i mitten av 1900-talet. Ändå har kyrkogården medeltida anor och här har stått flera olika kyrkobyggnader och klockstaplar och gravskicket har varit ordnat på ett annat sätt. Av detta är knappast något bevarat.

Viktiga komponenter på kyrkogården är, förutom kyrka och klockstapel, den avgränsande muren och staketet samt gravvårdsbeståndet. Muren och staketet är ungefär samtida med byggnaderna och betyder mycket för den kulturhistoriska miljön. Den omgivande trädkransen har tidigare varit tätare, mer komplett och

omfattat äldre träd. Den tuktade häcken av tuja längs den södra muren är sentida och saknar historisk förankring.

Gravvårdsbeståndet på den södra sidan är av olika åldrar, vilket är vanligt på landsbygdskyrkogårdar. Enstaka vårdar är särskilt gamla och har en museal uppställning längst i väster och öster. Dessa vårdar har *i sig* ett stort kulturhistoriskt värde och bör eventuellt föras upp på kyrkans inventarieförteckning. Detta gäller kanske speciellt enstaka vårdar av gjutjärn.

För övrigt är den södra kyrkogårdsdelens gravvårdsbestånd blandat där i första hand vårdar som tillkommit före 1930 kan tillmätas ett särskilt värde. Många av dessa är högresta och av svart granit och representerar samhällets högre skikt. För att spegla hela befolkningen är det angeläget att även de mer anspråkslösa gravvårdarna bevaras. Det kan vara så att dessa ingått i en allmän linje, men detta är oklart.

Vårdar med mer omfattande text, exempelvis med titel, hemvist och bibelcitat berättar särskilt mycket om lokalsamhället. Dessa gravstenar har därför tillmätts ett lite högre värde. Bland dessa finns även gravar över församlingens prästerskap, vilket också bidrar till att berätta församlingens historia.

Den norra sidan av kyrkogården har tagits i anspråk från och med 1930 och har därför inte lika lång tradition och inte heller så högt kulturhistoriskt värde. Det är inte heller lika angeläget att gravvårdsbeståndet här bibehåller sin täthet, som på den södra sidan.

Kyrkogårdar rymmer information om personer, gårdsnamn och traditionella yrken. På en kyrkogård är det naturligt att gravvårdar och gravrätter ändras. Det är emellertid viktigt att man i den långsiktiga förvaltningen är uppmärksam på att bevara de olika delarnas karaktär och att gravvårdar från olika tider finns representerade.

Att tänka på i förvaltningen av kyrkogården

- Murar, staket, grindstolpar, grusgångar och träd är väsentliga delar av kyrkogårdens utformning. Om äldre grindar är bevarade kan de lämpligen sättas upp. Den befintliga häcken i söder kan lämpligen tas bort.
- De musealt uppställda vårdarna av sten och metall är så gamla att de troligen bör tas upp i församlingens inventarieförteckning. Dessa vårdar kan möjligen åter placeras ute bland de andra.
- Den södra kyrkogårdsdelens gravvårdsbestånd bör inte glesas ut ytterligare och luckor bör undvikas. Detta kan ske genom att bara ta bort stenar om de ersätts med nya. Det vore positivt om nya begravingar i första hand sker på den södra delen. Det är inte lika angeläget att bibehålla karaktären av en tätbelagd kyrkogård på den norra halvan.
- Flertalet vårdar äldre än 1940, ofta med titel, bör bevaras på plats, i enlighet med bilagt urval.

Flera högresta gravvårdar är resta över personer med anknytning till församlingen. Denna sten berättar om kyrkoherden Fritz Dahlgren, död 1913 i prästgården, och hans maka Ellen, som avled 1919 i Vänersborg.

Administrativa uppgifter

Jönköpings läns museums dnr:..... 2020-009
Beställare:..... Gislaveds pastorat
Inventering och rapportansvarig:..... Anders Franzén
Rapportgranskning:..... Mikael Nordström
Län:..... Jönköpings län
Kommun:..... Gislaveds kommun
Socken:..... Stengårdshults socken
Fastighetsbeteckning:..... Stengårdshults kyrkogård

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Arkiv

Antikvarisk-topografiska arkivet, Stockholm (ATA)

Handlingar rörande Stengårdshults kyrkogård

Jönköpings läns museum (JLM)

Handlingar rörande Stengårdshults kyrkogård

Riksarkivet/Vadstena landsarkiv (VLA)

Ritningar och kartor rörande Stengårdshults kyrkogård

Tryckta källor och litteratur

Bengtsson, Rune & Bucht, Eivor (red.). 1992. *Kyrkogårdens gröna kulturarv*. Alnarp.

Hansson, Hans-Erik, Bielawski, Jarema & Jönsson, Karna. 2002. *Vård av gravstenar*. Stockholm.

Jonsson, Magdalena (red.). 2009. *Ett levande kulturarv: kyrkogårdar i Växjö stift*. Växjö.

Persson, Einar. 1952. *Stengårdshult pastorats kyrkor: Stengårdshult, Norra Unnaryd, Valdsbult, Öreryd, Norra Hestra*. Hestra: Norra Hestra hembygdsförening

Stengårdshults socken förr och nu: en hembygdsbok. 1985. Stengårdshult: Stengårdshults hembygdsfören.

Svala, Catharina. 2010. *Kyrkogårdsmuren: kultur och konstruktion*. Alnarp.

Sveriges bebyggelse. Landsbygden. Jönköpings län IV. Uddevalla 1957.

Kriterier vid kulturhistorisk bedömning

Vid den kulturhistoriska bedömningen av gravanläggningarna på en begravningsplats utgår man från ett antal kriterier. Målet är att urvalet av de utvärderade gravarna skall spegla gravkulturen i vid bemärkelsen inom en begravningsplats, men i förlängningen också inom ett vidare område.

Utformningen av en gravanläggning har stor betydelse vid bedömningen av det kulturhistoriska värdet. Vårdar som är påkostade, hantverksmässigt utförda, estetiskt framstående, särskilt anspråkslösa eller anknyter till en lokal tradition är ofta särskilt intressanta. Gjutna gravkors i bruksbygder är exempel på en sådan lokal tradition. Man bör också spegla de fattigare folklagrens gravskick och att bevara ett sammanhållet område med gravar som ingår i allmänna linjen kan vara viktigt.

Gravanläggningar som har inskrifter som anger titel och hemvist på den begravda berättar mer om gravplatsen än om dessa uppgifter saknas. Ibland finns också citat från Bibeln eller psalmboken eller bara en referens till ett citat. Ju fler uppgifter som står angivna desto större samhällsvärde har gravvården.

Ibland är gravvårdar resta över betydelsefulla personer eller personer som haft en tydlig anknytning till församlingsarbetet, exempelvis präster, klockare, kyrkvårdar och skollärare. Detta kan förstärka det kulturhistoriska värdet på en gravvård.

Industriellt framställda gravstenar bär ibland någon form av märkning från tillverkaren. Att veta varifrån stenen kommer och vem som tillverkade den höjer gärna det kulturhistoriska värdet.

Efterkrigstidens gravskick kan upplevas enahanda och likformigt. Det finns dessutom en väldigt stor mängd gravvårdar av likande typer på länets kyrkogårdar. Det är inte rimligt att bevara dessa i lika hög grad som äldre gravvårdar, men det är ändå angeläget att ett urval av dessa bevaras som exempel från detta skede.

Förutom själva gravstenen så består många gravplatser av även gravramar, häckar, växtlighet osv. Dessa tillhör har ofta tagits bort, men när de är bevarade finns det särskild anledning att dessa tas med i urvalet.

Klass 1

Avser gravplatser med mycket högt kulturhistoriskt värde. Dessa bör bevaras på plats och utan förändringar. Däremot kan de gärna kompletteras med nya namn, som bör ha samma typsnitt.

Klass 2

Avser gravplatser med högt kulturhistoriskt värde. Dessa bör bevaras på plats och utan förändring, men det kan vara möjligt att återanvända en vård för att bibehålla en karaktär på en del av kyrkogården, eller att i undantagsfall flytta vården om det är personhistoria eller titel som är det intressanta.

Urval Kulturhistorisk värdefulla gravar

Gravn.	Beskrivning	Inskription	Antikvarisk bedömning/urval	Fotografi
Kv 2:43-44	En gravvård med liggande format. Axel Levin Lorentzon var född 1873.	FD KYRKOVÅRDEN A L LORENTZON FAMILJEGRAV FRÅN TUNABO PS 22	Klass 2 En sedvanlig grav som tillhör de tidigaste på norrsidan.	
Kv 2:45-46	En vård av svart granit med stående format.	JOHAN LORENTZSONS FAMILJEGRAV TUNABO	Klass 2 En återblickande vård som tillhör de tidigaste norr om kyrkan.	
Kv 2:47-48	En vård av röd granit med liggande format.	ADOLF BLOM *1870 †1934 HANS HUSTRU KRISTINA *1876 †1943 PLOMBO	Klass 2 En tidstypisk vård som är en av de tidigaste på norrsidan.	
Kv 2:49-50	En vård av grå granit med stående format, omkullvält.	EDVARD SVENSSON GÖLJÅSEN *1888 †1934	Klass 2 En återhållsam sedvanlig sten men tidig på norrsidan.	
Kv 2:51-52	En vård av svart granit med vinklat krön.	ARON JOHANSSON TRANHULT FAMILJEGRAV UPP 14:13	Klass 2 En återhållsam sedvanlig sten men tidig på norrsidan.	
STE KV2:55-56	En liten vård av grå granit med vinklat krön.	JUSTUS JOHANSSON *1862 †1932 ESTER JOHANSSON *1865 †1954 LUNNARSBO	Klass 2 En enkel gravvård som tillhört norrsidans tidigaste.	
STE KV2:62-63	En liten, enkel gravvård.	AXEL GUSTAVSSON FAMILJEGRAV BRÅTEN	Klass 2 En enkel gravvård som tillhört norrsidans tidigaste.	

STE KV2:65- 66	En mer påkostad granitvård med liggande format. Tre liggande sekundärstenar med Chicago angivet som hemvist på en.	JOHAN PETERSSONS FAMILJEGRÄV STYRSHULT DOTTERN GURLI	Klass 2 En lite större gravvård som tillhört norrvidans tidigaste. Ovanlig hemvist.	
STE KV2:67	En svart granitvård med stående format.	JOHAN SVENNINGSSON *1857 †1935 HÖSABO SV PS 487	Klass 2 En lite ålderdomlig gravvård som tillhört norrvidans tidigaste.	
STE KV2:68- 69	En svart, konturerad granitvård.	HEMMANSÄGAREN AUG JOHANSSON *1878 †1935 HANS MAKÅ ALFRIDA *1875 †1948 TRANHULT	Klass 2 En lite ålderdomlig gravvård som tillhört norrvidans tidigaste.	
STE KV3:Un	En granitflis med text.	Oläsligt... AOS 1693 TDE (?)	Klass 1 En ålderdomlig gravsten, 1600-tal.	
STE KV3:Un	En nästan rektangulär vård,	I H S, A N I P D, N O 1682 †	Klass 1 En ålderdomlig vård, 1600-tal.	
STE KV3:Un	En granitvård i form av ett malteserkors, flyttad. Anders Sahlmark (1777- 1869) var knuten till Stengårdshults prästämbete 1812- 1869, nästan 57 år.	KONTRAKTSPROSTEN ANDERS SAHLMARK *1777 †1869 TJÄNADE PASTORATET I 57 ÅR HANS MAKÅ FREDRIKA BRUN *1794 †1864 PASTORATSBOR RESTE VÅRDEN 1934	Klass 1 Gravsten/minnessten med anslående form rest över betydelsefull person.	
STE KV3:Un	En ålderdomlig vård, troligen av sandsten, flyttad. Selma Lundberg, f Hagelin, var hustru till ägaren av Radaholms bruk August Lundberg.	FRU SELMA LUNDBERG 1846-1875 OCH BARNEN KARL BERNHARD SIGNE	Klass 1 En högrest, ålderdomlig vård.	

STE KV3:Un	En liten grå vård, flyttad.	EMANUEL JOHANSSON FR LÖVÅSEN 1835–1910	Klass 2 En återhållsam granitvård.	
STE KV3:Un	En granitvård med stående format, flyttad.	HEMMANSÄGAREN SVEN PETTERSSON FR GÖSABO *1833 †1914 HANS MAKA MARIA KRISTINA PETTERSDOTTER *1840 †1910 SV PS 470:8	Klass 1 En högre, ålderdomlig granitvård.	
STE KV3:Un	En granitvård med stående format, flyttad.	KYRKOVÅRDEN S PETTERSSON KÅLABO 1831–1915 OCH HANS MAKA JOHANNA PETTERSSON 1835–1913	Klass 1 En högre, ålderdomlig granitvård.	
STE KV3:Un	En granitvård med stående format, flyttad.	JOH:S JOSEFSSON *1851 †1932 KOLABO	Klass 2 En högre, ålderdomlig granitvård.	
STE KV3:Un	En granitvård med stående format, flyttad.	JOSEF JOHANSSON *1836 †1918 H MAKA SARA JOHANSSON KÄRR *1842 †1905 O HERRE DU HAR LOSSAT MINA BAND PS 116:16	Klass 1 En högre, ålderdomlig granitvård.	
STE KV3:Un	Ett kors av gjutjärn, flyttat.	JOHAN KONRAD HILDING JOHANSSON FRÅN HALLABORYD FÖDD 1905 DÖD 1932	Klass 1 En vård av ovanlig material i en återblickande stil.	
STE KV3:Un	Ett kors av gjutjärn, flyttat.	STOFLET AF TRENNE BARN FRÅN SOMMARHULT HERMAN JOHANSSON *1882 †1891 OSKAR GEORG *1890 †1891 FRIDA CECILIA *1886 †1892 Baksida: HAN UTVÄLJER OSS TILL ARFWEDEL, JACOBS HÄRLIGHET DEN HAN ÄLSKAR. DAV PS 47 V 5	Klass 1 En ålderdomlig barngrav av gjutjärn.	

STE KV3:Un	En granitvård med stående format, flyttad.	JOHANNES ANDERSSON *1826 †1915 MF S 627 HH MATHILDA ANDERSSON *1844 †1923 MF S 305 STENLIDEN	Klass 1 En högrest, ålderdomlig granitvård.	
STE KV3:3-4	En sentida vård med liggande format. Oskar Kloo (1891-1977) var knuten till församlingen 1929-1959.	OSKAR KLOO *1891 †1977 KYRKOHERDE I STENGÅRDHULT 1929-1959 ESTER KLOO F PETERSSON *1888 †1982	Klass 1 En vård över en betydelsefull person inom församlingen.	
STE KV3:9	En vård av svart granit med stående format. Artur Johansson var handlande i Plombo.	ARTUR JOHANSSON *1884 †1913 JOH ...	Klass i En iögonfallande vård med påkostat format.	
STE KV3:10-11	En granitvård med stående format. Erik Gustafsson var folkskollärare, född i Torsås, bodde i skolhuset och dog av galopperande lungshot.	FOLKSKOLLÄRAREN OCH ORGANISTEN E GUSTAFSSON * i Kalmar län 1847 † I STENGÅRDHULT 1874 SV PS	Klass 1 En iögonfallande vård med påkostat format och anknytning till församlingen.	
STE KV3:24-26	En vård av svart granit.	JOHAN SVENINGSSON KÅLABO 1860-1911 HUSTRUN HILDA 1869-1940 UPPB 21:4	Klass 1 En iögonfallande vård med påkostat format.	
STE KV4:1-2	En bred vård som haft gravram.	KYRKOVÄRDEN JOHAN TH JOSEFSSON *1863 †1955 HANS MAKÅ MARIA WILHELMINA *1862 †1937 SV PS 386	Klass 1 En påkostad vård med titel med anknytning till församlingen.	
STE KV4:5	En granitvård med stående format.	ERIK ERIKSSON TRANHULT 1903-1932	Klass 2 En vård i återblickande stil.	

STE KV4:10- 12	En stor granitvård med stående format.	SYSKONEN JOHAN ISAKSSON 1845 – 1931 FR MAJEBO KRISTINA FYRLUND 1836 – 1931 FR BRÅTEN MARIA JOHANSSON 1838 – 1932 FR LÖVÅSEN SV PS 119	Klass 1 En storslagen, iögonfallande vård.	
STE KV4:19	En anspråkslös liggande vård.	AUGUSTA SVENSSON TRANHULT *1857 †1930	Klass 1 En enkel kvinnograv.	
STE KV4:28	En vård av svart granit med stående format.	LÄRARINNAN BRITTA DAHLQUIST *1843 †1928 DAV PS 91	Klass 1 En högrest vård i återblickande stil.	
STE KV4:37	En mindre vård med stående format. Ragnar Sveningsson var sot till hemmansägare Sven August Svenningsson och hustrun Hulda Svensson.	RAGNAR SVENINGSSON BUBBARP *1914 †1928	Klass 1 En anspråkslös barngrav.	
STE KV4:40	En mindre, liggande vård.	ERIK SVAHN *1901 †1927 ÄLSKAD SAKNAD	Klass 1 En anspråkslös grav över en yngling.	
STE KV4:41	En vård av svart granit med stående format.	JOHANNES ROSELL PUNG *1842 †1927	Klass 1 En högrest vård i återblickande stil.	
STE KV4:42- 43	En vård av svart granit med stående format.	AUGUST SALOMONSSON *1871 †1961 HUSTRUN JENNY SALOMONSSON *1870 †1927 TÅBO	Klass 1 En högrest vård i återblickande stil.	

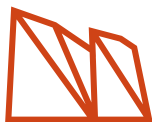
STE KV4:44	En liten vård av svart granit med stående format.	IVAR BRANDT *1899 †1927	Klass 1 En högrest vård i återblickande stil.	
STE KV4:47-49	En stående vård med oklar ålder. Johan Johansson dog som undantagsägare 1903 och hustrun Johanna året före.	VILORUM FÖR JOHAN JOHANSSON OCH HANS FAMILJ TUNABO	Klass 2 En iögonfallande grav med oklar ålder.	
STE KV4:50	En enkel liggande vård.	EINAR JOHANSSON *1898 †1926 LUNNARSBO	Klass 1 Enkel vård med karaktär av allmänna linjen.	
STE KV4:52-53	En storslagen vård med liggande format, med sekundära stenar. Alf(-rid) Hansson var nämndeman och hemmansägare.	HÄRADSDOMAREN ALF HANSSON KULHESTRA FAMILJEGRAV	Klass 1 En påkostad grav med titel.	
STE KV4:75-76	En högrest granitvård.	JOHANNES HANSSON PUNG *1833 †1927 HANS MAKA KAROLINA *1846 †1938	Klass 1 En vård i återblickande stil.	
STE KV4:81-82	En mindre vård av rödaktig granit.	JOSEF JOHANSON *1840 †1929 CHARLOTTA *1840 †1922 LUNNARSBO PS 444	Klass 2 En anspråklös vård.	
STE KV4:85	En nästan kvadratisk vård av svart granit. Johanna Magnusson var sedan 1918 änka efter hemmansägaren Anders Magnusson, se grav STE KV4:130.	JOHANNA MAGNUSSON *1850 †1922 PUNG	Klass 2 En enkelt utformad vård.	

STE KV4:94- 95	En granitvård utformad som en stam av ett ekträd. Johan Peter Boklund var enligt kyrkböckerna tidigare hemmansägare.	GARVERIFABRIKÖR J P BOKLUND TÅBO *1842 †1921 HUSTRUN LENA *1842 †1938 SONEN ERIK *1898 †1966	Klass 1 En konstfullt utformad vård med titel och hemvist.	
STE KV4:107- 108	En vård med konisk form av grå sten.	SVENING ANDERSSON POMBO *1832 †1921 MAKAN JOHANNA *1830 †1921 JOH 3-16	Klass 1 En konstfullt utformad sten.	
STE KV4:111- 112	En vård av svartgranit med stående format.	HÅR VILAR VÅRA KÄRA FÖRÄLDRAR JOHAN MAGNUSSON *1843 †1929 HUSTRUN JOHANNA MAGNUSSON POMBO *1840 †1920 J UPP 14:13	Klass 1 En högrest vård med omfattande text.	
STE KV4:119- 120	En vård av svartgranit med stående format.	HEMMANSÄGAREN JOHAN JOHANSSON *1842 †1922 HANS MAKA JOHANNA JOHANSSON KULSHESTRA *1845 †1919 WILA I FRID	Klass 1 En högrest vård med omfattande text.	
STE KV4:126	En liten liggande granitvård. Johan Andersson var fd hemmansägare och drabbades av spanska sjukan.	JOHAN ANDERSSON *1844 †1919 RADAHOLM	Klass 1 En anspråkslös vård.	
STE KV4:127	En vård av röd granit med stående form. Mathilda Landin var gift med gratialisten Anders fd soldaten/Johan Landin i Sandsebo. Hon dog av spanska sjukan.	HUSTRUN MATHILDA LANDIN 1856-1918	Klass 1 En anspråkslös kvinnograv.	
STE KV4:128- 129	En vård av svart granit med stående format.	KARL EJNAR SALOMONSSON TABO *1900 †1918 ROBERT SALOMONSSON *1904 †1991	Klass 1 En iögonfallande och högrest vård.	

STE KV4:130	En kvadratisk vård av svart granit. Hemmansägaren Anders Magnus magnusson var gift med Johanna Magnusson, se grav STE KV4:85.	ANDERS MAGNUS MAGNUSSON *1833 †1918 PUNG	Klass 2 En enkelt utformad vård.	
STE KV4:131– 132	En obeliskformad granitvård. Anders Erik Svensson dog som fd hemmansägare och landstingsman.	FD KYRKOVÅRDEN A E SVENSSON FR GUNNARSBO *1858 †1918 HANS MAK MINA KRISTINA *1845 †1936 SV PS 477 V 8	Klass 1 En iögonfallande, högrest vård.	
STE KV4:150– 151	En vård av svart granit med stående format.	KYRKOVÅRDEN JOHAN ANDERSSON HVIRFHULT *1836 †1917 HISTRUN MARIA KRISTINA *1844 †1904 SONEN HERMAN JOHANSSON *1873 †1960	Klass 1 En iögonfallande och högrest vård med titel.	
STE KV4:160– 162	En vård av svart granit med stående format.	KOMMUNALORDF AUGUST JOHANSSON HVIRFHULT *1854 †1922 HANS MAK AUGUSTA *1858 †1944 SONEN GUSTAV *1884 †1940	Klass 1 En iögonfallande och högrest vård över betydelsefull person.	
STE KV4:163– 166	En vård av svart granit med stående format. Fritz Dahlgren (1856–1913) var knuten till församlingen 1889–1913.	KYRKOHERDEN FRITZ DAHLGREN *1856 †1913 ESAIAS 57:2 H MAK ELLEN F BRUSEVITS *1859 †1919 PASTORATSBOR RESTE VÅRDEN KANSLISKRIV ASTRID DAHLGREN *1892 †1954 EVINNERLIGEN HERRE STÅR DITT ORD FAST I HIMMELEN. PSALT 119:89	Klass 1 En iögonfallande och högrest vård över betydelsefull person inom församlingen.	
STE KV4:163– 166	En liten vård med stående format.	NILS 1893–1894 SV PS 493	Klass 1 En anspråkslös barngrav.	
STE KV4:Un	En stående vård av granit, flyttad.	NILS P JOHANSSON F LINDHULT *1840 †1923 HISTRUN LOVISA *1850 1939 D PS 23	Klass 1 En granitvård med hemvist och psalmreferens.	

STE KV4:Un	En liggande vård av granit, flyttad. Elin Svensson var hemmadotter boende på Majebo, Hösabo, och dog av lungdot.	ELIN SVENSSON MAJEBO *1899 †1921 SV PS 513	Klass 1 En anspråklös kvinnograv.	
STE KV4:169	En liggande vård av granit, flyttad.	HUSTRUN MARIA ISAKSSON 1833–1917 MAJEBO SV PS 654	Klass 1 En anspråklös kvinnograv.	

År 2021 genomfördes en kulturhistorisk inventering av alla gravar på Stengårdshults kyrkogård. Föreliggande rapport presenterar inventeringen och ger ett förslag till bevarandeplan.

Byggnadsvårdsrapport 2024:16
JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM